

Tyrėjas: Lietuvoje buvo vienas svarbiausių CŽV kalėjimų

2010-03-22 12:42

Ugnė Naujokaitytė | Alfa.lt

2004–2005 metais Lietuvoje buvo vienas iš trijų svarbiausių tarptautinių teroristų pergabenimo/sulaikymo Centrinės žvalgybos valdybos (CŽV) sistemos centrų, kuriame buvo laikomi „labai aukštos vertės“ sulaikytieji. Tai pirmadienį pareiškė Europos Tarybos tyrėjas Gavinas Simpsonas, dalyvavęs tarptautinėje konferencijoje „CŽV slaptųjų sulaikymų ir ypatingųjų perdavimų programa: Kas laukia Lietuvos?“. Konferenciją surengė Žmogaus teisių stebėjimo institutas kartu su Vilniaus universiteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutu bei Europos konstitucinių ir žmogaus teisių centru.

Žmogaus teisių pažeidimai vyko toleruojant ET narėms

CŽV „sulaikytųjų“ programos analizė, kurią atliko ET Parlamentinės asamblėjos narys šveicaras Dickas Marty, atskleidė slaptų sulaikymo vietų ir neteisėtų tarpvalstybinių sulaikytųjų asmenų gabenimo „pasaulinį voratinklį“. 2006 metais pateiktoje ataskaitoje rašoma, kad minimą veiklą toleravo ir ją įgyvendinant bendradarbiavo ET šalys narės, kurios privalo laikytis Europos žmogaus teisių konvencijos ir Europos smurto prevencijos konvencijos įpareigojimų.

Antrojoje D. Marty ataskaitoje nustatyta, jog slaptos CŽV sulaikymo vietos keletą metų buvo Lenkijoje ir Rumunijoje, taip pat galimai ir kitose ET šalyse narėse. Šios slaptos sulaikymo vietos buvo „aukštos vertės sulaikytųjų“ programos dalimi – viešai apie tai 2006 m. rugsėjo 6 d. pirmą kartą prabilo JAV prezidentas G. Bushas.

CŽV rėmėsi dvišaliais ar daugiašaliais NATO valstybių leidimais vykdyti programą, kurios pasekmė buvo atlikti rimti žmogaus teisių pažeidimai.

Parlamentinis komitetas atskleidė ne visą informaciją

Pasak ET tyrėjo D. Simpsono, norint Lietuvoje įkurti slaptus CŽV sulaikymo centrus specialiosioms tarnyboms reikėjo bent minimalaus politinio pritarimo.

Pranešėjas demonstravo žemėlapij su pažymėtomis įvairiomis vietovėmis visame pasaulyje, kuriose ET patvirtino, jog buvo vykdomos slaptos sulaikymo operacijos arba slaptos sulaikytųjų tardymo operacijos. Pasak G. Simpsono, „šis žemėlapis buvo sukurtas 2006 metais, dabar jame neseniai atsirado dar viena vieta Šiaurės Rytų Europoje, ir tai šiek tiek mane nuvilia, bet tai yra Vilnius, Lietuva“.

„Kaip buvo paminėta BBC televizijos, Antaviliuose įrengtas centras sulaikymo tikslams. Mes nežinome, kas įvyko šiose vietose, šiame centre. Manau, kad reikia dar daug pastangų įdėti, norint, kad būtų visiškai atskaitomybė ir kad sužinotume, kas ten įvyko. Mes manome, kad per keletą metų Lietuvos tarnybos bendradarbiavo su JAV kolegomis, kad leistų įsteigti vieną iš centrų“, – kalbėjo ET tyrėjas.

Pasak jo, „nuo 2004 iki 2006 metų Lietuvoje buvo viena iš trijų svarbiausių sulaikymo vietų, kuriose buvo laikomi vieni vertingiausių sulaikytųjų, kad jie būtų tardomi, o vėliau būtų pervežami į Gvantanamo bazę. Mūsų manymu, šie žmonės buvo tardomi taip, kad tai galima prilyginti žeminančiam elgesiui ir kankinimui.“

G. Simpsono teigimu, parlamentinis Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas (NSGK), kuriam vadovavo A. Anušauskas, tyrimo metu atskleidė informaciją, kuri nebuvo visiškai pilna.

„Joje nebuvo paminėti visi (orlaivių – Alfa.lt) nutūpimai ir nusileidimai Lietuvos teritorijoje. Tai mums nebuvo stebėtina, kadangi šalys, kurios tyrė minimas operacijas, stengėsi jas pridengti, nes buvo teigiama, kad tai yra nacionalinio saugumo klausimas, siekiant išvengti atsakomybės“, – sakė pranešėjas.

Jo teigimu, taip buvo kuriamos kliūtys tyrimui, taip pat buvo stengiamasi nuslėpti nesąžiningą elgesį ir išvengti atsakomybės.

„Tačiau nei valstybės saugumas, nei slaptumas negali būti taikomi stengiantis paslėpti tokias operacijas“, – tvirtino jis.

Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto vykdyto tyrimo išvadose teigiama, kad Valstybės saugumo departamentas (VSD) buvo gavęs partnerių prašymą įrengti patalpas Lietuvoje, tinkamas laikyti sulaikytajam asmeniui. Tačiau, komiteto turimais duomenimis, patalpos nebuvo tam panaudotos.

Komitetui liudijo įvairūs asmenys: buvęs VSD vadovas Mečys Laurinkus, ilgametis VSD darbuotojas Dainius Dabašinskas, buvęs prezidento Valdo Adamkaus patarėjas Valteris Baliukonis, prezidento Rolando Pakso patarėjai Remigijus Ačas ir Alvydas Medalinskas. Komiteto išvadose teigiama, jog liudiję asmenys neigia prielaidas ir galimybes, kad minimose patalpose buvo laikomi ir tardomi asmenys.

Oro navigacija bendradarbiavo su CŽV?

Tyrėjo tvirtinimu, dažnai orlaivių, gabenančių sulaikytuosius, skrydžiai buvo maskuojami: „Nors Lietuvoje reikia atlikti papildomą tyrimą, tačiau atrodo, kad Lietuvos oro navigacija taip pat bendradarbiavo su CŽV, siekdama užtikrinti, kad skrydžiai, nusileidimai būtų nuslėpti.“

„ET pats baisiausias buvo faktas, kad sulaikytieji buvo gabenami ir atvežami į ET valstybes nares, pavyzdžiui, į Lenkiją 2003 metais, taip pat į Timosorą, Bukareštą, Rumunijoje. Taip pat viena tokių vietų yra Vilnius, Lietuva, kuri atitinka sulaikytojų pergabenimo/atgabenimo vietas apibūdinimą“, – konferencijoje kalbėjo prelegentas.

Tuo metu Teisės instituto mokslininko Algimanto Čepo nuomone, šioje situacijoje reikia kalbėti ne apie konkrečių žmonių piktnaudžiavimą tarnyba, kaip tai suformuluota NSGK išvadose, o apie daug rimtesnius nusikaltimus – apie neteisėtą žmonių laisvės atėmimą, apie kankinimus.

„Mūsų Baudžiamajame kodekse įtvirtinta ganėtinai keista vertybių sistema. Pas mus piktnaudžiavimas tarnyba vertinamas kaip ganėtinai sunkus nusikaltimas, o neteisėtas laisvės atėmimas kad ir vieneriems metams, jei žmogus laikomas uždarytas kažkur, kankinimai, jei jie nesukelia rimtesnių sveikatos sutrikimų, už tai gresia dveji metai laisvės atėmimo“, – sakė mokslininkas.

Alfa.lt primena, kad apie Lietuvoje, Antaviliuose, neva veikusį slaptą Amerikos žvalgybos tarnybos kalėjimą pranešė JAV žiniasklaida, remdamasi buvusiais CŽV darbuotojais. Esą Lietuvos pareigūnai leido CŽV naudotis pastatu Vilniaus apylinkėse, kuriame daugiau nei metus, iki 2005-ųjų, kalinti aštuoni įtariamieji terorizmu.

Lietuvos užsienio reikalų ministerija ir buvę šalies vadovai paneigė informaciją, kad Lietuvoje veikė slaptas CŽV kalėjimas, bet dabartinė prezidentė Dalia Grybauskaitė pareiškė turinti „netiesioginių įtarimų“.

Alfa.lt